

# مقاله پژوهشی - فصلنامه علمی رهیافت

سال هجدهم، شماره ۶۹، زمستان ۱۴۰۳  
صفحه ۳۰۹ تا ۳۳۴

## بررسی سیاست مبارزه با تروریسم آمریکا در غرب آسیا و تقابل آن با امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران

دانشجوی دکتری روابط بین الملل، واحد شهرضا، دانشگاه آزاد اسلامی، شهرضا، ایران

سحر خاکی نجف آبادی

استادیار گروه علوم سیاسی، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران

محمدعلی شهریاری

استادیار گروه علوم سیاسی، واحد شهرضا، دانشگاه آزاد اسلامی، شهرضا، ایران

شهره جلال پور  
چکیده

پژوهش حاضر با طرح این سؤال که سیاست مبارزه با تروریسم آمریکا از چه راههایی بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران اثرگذار است؟ نسبت به استراتژی کلان آمریکا پس از دوران بوش در قبال تروریسم پرداخته که بر امنیت ایران اثرگذار بوده است. نتایج تحقیق نشان داد که با مطرح شدن استراتژی توازن فراساحلی، رویکرد دولت‌های آمریکا پس از به قدرت رسیدن اوباما با هدف اجتناب از جنگ و نظامی‌گری و در عین حال مدیریت امور سیاسی و اقتصادی مناطق حساس از جمله خاورمیانه بوده است. همچنین سیاست مبارزه با تروریسم آمریکا در چارچوب استراتژی موازنه فراساحلی یا مدیریت از راه دور، با فعال کردن نقش متحدان منطقه‌ای، واگذاری امور به ائتلاف‌ها و اتحادهای همسو با منافع خود در منطقه غرب آسیا، امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران را با چالش روبرو کرده است. آمریکا به طور غیرمستقیم از بازیگران غیردولتی همسو با ایران نظیر حماس، حزب‌الله و سایر گروه‌های جهادی در منطقه تحت عنوان تروریسم یاد می‌کند و در عین حال حامی کشورهای دیگری در منطقه خاورمیانه است که بر علیه گروه‌های همسو با ایران می‌جنگند و یا گروه‌های تکفیری را مورد حمایت قرار می‌دهند. رویه اخیر آمریکا در تضاد با امنیت ملی ج. ا. ایران است که با محور مقاومت در خارج از مرزها پیوند خورده است. در مقاله حاضر از روش توصیفی-تحلیلی و ابزار کتابخانه‌ای استفاده شده است.

**کلیدواژه:** تروریسم، امنیت ملی، آمریکا، جمهوری اسلامی ایران، غرب آسیا.

\* نویسنده مسئول: ma.shahriari@iau.ac.ir

تاریخ تایید: ۱۴۰۳/۰۸/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۲۹



The Islamic Revolution Approach Quarterly

Vol. 18, No.69, Winter 2025, P 309-334

rahyaftjournal.ir

## Examination of U.S. Counter-Terrorism Policy in West Asia and Its Confrontation with the National Security of the Islamic Republic of Iran

Sahar Khaki Najaf Abadi 

PhD Candidate in International Relations, Shahreza Branch, Islamic Azad University, Shahreza, Iran

Mohammad Ali Shahriari 

Assistant Professor, Department of Political Science, Bushehr Branch, Islamic Azad University, Bushehr, Iran

Shohreh Jalalpoor 

Assistant Professor, Department of Political Science, Shahreza Branch, Islamic Azad University, Shahreza, Iran

### Abstract

After the events of September 11, the fight against terrorism was pursued with particular seriousness by the US government, which was manifested in a military form, specifically by the invasion of Afghanistan and then by the invasion of Iraq. As time passed and the imposition of extensive military costs on the US, the country, by aligning its interests with regional allies, identified a range of militant groups in the Middle East and West Asia that were aligned with the Islamic Republic of Iran as terrorists and adopted mechanisms to counter their influence. The groups that were mostly gathered around the discourse of the Islamic Revolution of Iran outside the borders and included the Syrian government, Hamas militias and the political-military group Hezbollah, and then resistance groups in Iraq and then

---

\* Corresponding Author: ma.shahriari@iau.ac.ir

**How to Cite:** Khaki Najaf Abadi, S., Shahriari, M. A., Jalalpoor, Sh. (2025). Examination of U.S. Counter-Terrorism Policy in West Asia and Its Confrontation with the National Security of the Islamic Republic of Iran, *The Islamic Revolution Approach Quarterly*, 18(69), 309-334.

Received: March 29, 2024

Accepted: August 20, 2024

Yemen were added to them. With the coming to power of Obama, the United States of America has adopted a new strategy to repel threats against itself in various regions, which, although not accompanied by direct participation, military presence and open intervention, has a significant impact on the course of affairs. Using the capacity of regional actors aligned with its interests and its allies in West Asia, including Israel, Turkey, and some members of the Gulf Cooperation Council, in the form of coalitions, having military bases, and involving them in the counterterrorism program and remote management, has created a new approach to maintaining its influence in West Asia. This approach has created confrontations, given the presence of the Islamic Republic of Iran as an effective actor in the region and having multiple interests and state and non-state actors fighting for their independence and popular and ideological power. Some of these confrontations are threats to Iran's national security, which is defined beyond borders and has placed the fight against tyranny and support for oppressed and Muslim nations in its foreign policy agenda. In this regard, the present study seeks to examine the US counterterrorism policy in West Asia and discuss its relationship with the national security of the Islamic Republic of Iran. The necessity for conducting such research is to identify the hidden threats of America by involving its allies in the region and confronting them, which is pursued in the form of coalitions and alliances or military and civilian agreements between America and its allies. If this procedure is not managed wisely, it will put the interests of the Islamic Republic of Iran in the region at risk, which requires identification and confrontation. In this article, a descriptive-analytical method and library tools have been used.

### **Main body**

The US counter-terrorism policy has been pursued in two ways: military and direct intervention (Bush era) and remote balancing or offshore balancing strategy (after Obama era). The latter strategy has been pursued to repel threats in strategic regions such as West Asia, which is considered part of the Middle East, by involving actors aligned with US interests, creating coalitions and alliances, reducing direct and military intervention of the US, and minimizing the costs of this country. Within the framework of this strategy, transferring

responsibility to allies, preventing the rise of US enemies, has found concrete expression in the form of a counter-terrorism program against governments or non-governmental groups that are not aligned with the interests of this country in West Asia. The present study has shown that preventing the influence and intervention of the Islamic Republic of Iran and trying to weaken governmental and non-governmental actors aligned with Iran, promoting Iran phobia and Shiaphobia, and presenting the axis of resistance as a threat are part of the US strategies to legitimize the fight against terrorism in West Asia. The results of this strategy, which has been pursued by balancing the threat against America's enemies in the region, namely Iran and its allies, lead to the weakening of Iran's national security from the perspective of weakening its allies in the region. Activating the confrontation between Sunni and Shiite groups to weaken the axis of resistance is also another part of this American approach, which is implemented in the form of offshore balancing and remote management and the participation of American allies such as Israel, Saudi Arabia, members of the Gulf Cooperation Council and Turkey. Establishing a military base, using the capacity and influence of Saudi Arabia and Turkey, and trying to align the Lebanese government to weaken Hezbollah's position and military support for Israel to target the axis of resistance have become possible within the framework of the offshore balancing strategy and without direct American military intervention.

### **Conclusion**

The results of the study showed that the continued presence of the United States in the West Asian region to combat terrorism during the Obama era and after it, avoiding war and militarism while managing the political and economic affairs of the region with the help of its partners and allies, which has been manifested in the form of an offshore balancing strategy. Within the framework of this strategy, remote management tactics, entrusting regional affairs to regional allies, and effective presence in coalitions and alliances aligned with American interests in West Asia have challenged the national security of the Islamic Republic of Iran. In accordance with this strategy and to satisfy its allies in the region, the United States refers to Hamas, Hezbollah, and other jihadist groups in the region as terrorism, while at the same time supporting countries in the Middle East that fight

against groups aligned with Iran. The recent practice of the United States is in conflict with the national security of the Islamic Republic of Iran, which is linked to the axis of resistance outside its borders.

**Keywords:** terrorism, national security, America, Islamic Republic of Iran, West Asia.

### Bibliography

Altheide, D. L. (2017). *Terrorism and the politics of fear*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.

Altiyami-Nia, R., Nikfar, J., & Bagheri Dowlatabadi, A. (2015). Yemen Crisis: A Study of the Context and Aims of Saudi and US Interventions. *Strategic Policy Research Quarterly*, 18, 171–198. {In Persian}

Best, J. (2018). *American nightmares: Social problems in an anxious world*. Oakland: University of California Press.

Biden, J. (2020, September 13). Joe Biden: There's a smarter way to be tough on Iran. *CNN*. Available at: <https://edition.cnn.com/2020/09/13/opinions/smarter-way-to-be-toughon-iran-joe-biden/index.html>

Congressional Research Service. (2020). *Various reports*. Washington, D.C.

Cook, S. A. (2022, July 20). Russia still has willing partners in the Middle East. *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2022/07/20/putin-meeting-iranturkey-russia-middle-east-syria-ukraine>

Commins, D. (2014). *The Gulf States: A modern history*. London: I. B. Tauris.

Del Sarto, R. A., & Soler i Lecha, E. (2024). Regionalism and

alliances in the Middle East, 2011–2021: From a “flash in the pan” of regional cooperation to liquid alliances. *Geopolitics*, 29(4), 1447–1473. <https://doi.org/10.1080/14650045.2023.2268542>

Esposito, J. L. (2009). *The Iranian Revolution and its global reflections* (M. Modir Shانهchi, Trans.). Tehran: Baz Publishing. {In Persian}

European Policy. (2019). *Regional dynamics in the MENA region*, 1–8.

Fawcett, L. (2019). Introduction: The Middle East and international relations. In L. Fawcett (Ed.), *International relations of the Middle East* (5th ed., pp. 1–16). Oxford: Oxford University Press.

Gaub, F. (2013). *The role of Hezbollah in post-conflict*. Directorate-General for External Policies, Policy Department, European Parliament.

Hassan, O. (2011). *American democracy promotion and the Arab Spring*. Paper presented to Former US Secretary of State Madeline Albright, University of Warwick.

Javadi, A. R., Motaghi, E., & Abtahi, M. (2023). Comparative Middle East Policy of Trump and Biden: From Military Balance to Offshore Balancing. *Political Science Quarterly*, 26(2), 237–273. {In Persian}

Khoury, R. G. (2018). The implications of the Syrian war for new regional orders in the Middle East. *MENARA Working Papers*, No. 12. <http://www.menaraproject.eu/?p=1271>

Kolasi, K. (2019). Offshore balancing. In *The Palgrave encyclopedia of global security studies*.

Layne, C. (1997). From preponderance to offshore balancing: America’s future grand strategy. *International Security*, 22(1), 86–124.

Lounnas, D. (2018). Jihadist groups in North Africa and the Sahel:

Between disintegration, reconfiguration and resilience. *MENARA Working Papers*, No. 16. <http://www.menaraproject.eu/?p=1285>

Lynch, M. (2015). Obama and the Middle East. *Foreign Affairs*, 94(5), 18–27.

Matthiessen, T. (2013). *Sectarian Gulf: Bahrain, Saudi Arabia and the Arab Spring that wasn't*. Stanford: Stanford University Press.

Mearsheimer, J., & Walt, S. (2016). The case for offshore balancing. *Foreign Affairs*, 95(4), 70–83.

Morovati, L., Ghorbani Sheikhnishin, A., & Monavari, S. A. (2022). U.S. and Russian Confrontation with Terrorism: Cooperation or Confrontation. *Global Politics Quarterly*, 11(4), 259–288. {In Persian}

National Security Strategy. (2022). *National security strategy of the United States*. The White House.

Niaakoui, A. (2015). Analyzing Factors Behind the Rise of Takfiri Movements in the Middle East (2011–2015). *Global Politics Quarterly*, 4(4), 214. {In Persian}

Rouhani, M. H., Mobini, A., Bagheri, H., Sadat Tousi, S. A., & Hedayati, M. R. (2017). U.S. Methods in Launching, Supporting, and Leading Terrorism in West Asia and Strategic Suggestions to Counter It. *Defensive Policy Journal*, 26(101), 179–208. {In Persian}

Rubin, L. (2014). *Islam in the balance: Ideational threats in Arab politics*. Stanford: Stanford Security Studies.

Shalabi, S. (2015). Hezbollah: Ideology, practice, and the Arab revolts – Between popular legitimacy and strategic interests (Bachelor's thesis). Lund University, Center for Language and Literature.

Simbar, R. (2023). Analyzing the Functions of Resistance in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran. *Political Science Knowledge Quarterly*, 19(Special Issue 1), 89–106. {In Persian}

The White House. (2021). *Interim national security strategic guidance*. <https://www.whitehouse.gov>

Walt, S. M. (1987). *The origin of alliances*. Ithaca, NY: Cornell University Press.

Walt, S. M. (2005). *Taming American power: The global response to U.S. primacy*. New York: Norton.

Walt, S. M. (2018). U.S. grand strategy after the Cold War: Can realism explain it? Should realism guide it? *International Relations*, 32(1).

## مقدمه

مبارزه با تروریسم پس از حوادث یازدهم سپتامبر توسط دولت امریکا با جدیت مطرح شد که به طور مشخص با لشکرکشی به افغانستان و پس از آن با حمله به عراق به شکل نظامی نمود پیدا کرد. با گذشت زمان و تحمیل هزینه‌های نظامی گسترده برای امریکا، ترسیم چهره تجاوزگرایانه از این کشور در نزد افکار عمومی، نگرانی از ضعف مشروعیت داخلی و بین‌المللی و یافتن راهکارهایی برای کاستن از تبعات ناشی از نظامی‌گری در خاورمیانه و غرب آسیا، جست‌وجو برای یافتن رویکردهای جدید و یا حتی تغییر در استراتژی کلان امریکا بیش از پیش مورد توجه قرار گرفت. رویکردهای جدید در نزد نظریه پردازان و سیاست‌مداران امریکا می‌بایست به نحوی باشد که هم بتواند تهدیدات ناشی از نفوذ و مداخله بازیگران دولتی و غیر دولتی مخالف با سیاست‌های منطقه‌ای امریکا را از بین ببرد و در عین حال، امور و موضوعات ناشی از کنترل و مدیریت گروه‌هایی را که از نظر امریکا تروریست هستند، به هم پیمانان و متحدان خود واگذار کند. به مرور، ایالات متحده با همسو کردن منافع خود با متحدان منطقه‌ای، طیفی از گروه‌های مبارز در منطقه خاورمیانه و غرب آسیا را که همسو با جمهوری اسلامی ایران بودند، در قالب تروریستی شناسایی و برای مقابله با نفوذ آنان، سازوکارهایی در پیش گرفت. گروه‌هایی که بیشتر حول گفتمان انقلاب اسلامی ایران در خارج از مرزها گرد آمده بودند و دولت سوریه، شبه نظامیان حماس و گروه سیاسی-نظامی حزب الله را دربر گرفته بود و پس از آن گروه‌های مقاومت در عراق و سپس یمن نیز به آنها اضافه شدند. با توجه به اینکه امنیت ملی کشورهای مختلف تحت تأثیر مسائل مختلفی قرار دارد که از جمله می‌توان به گستره آن با سایر مسائل نظیر تهدید منافع، ارزش‌ها و هنجارهای مورد پذیرش یک سرزمین اشاره نمود. تحولات دنیای معاصر نیز به نحوی است که تفاسیر و تعابیر مختلفی از امنیت ملی می‌شود و هر کشور بنا بر مصالح و اهداف خود در آینده، منافع ملی خود را مورد توجه قرار می‌دهد. این اهداف ممکن است حتی با درک تهدید از سوی یک بازیگر علیه متحد آن صورت گیرد که در نظم امنیتی خاورمیانه به یک رویه پیچیده تبدیل شده است.

به طور مشخص تلاش امریکا برای مبارزه با تروریسم در منطقه خاورمیانه از جهات مختلفی می‌تواند در تضاد با منافع کشورهای نظیر جمهوری اسلامی ایران باشد. به این دلیل که جمهوری اسلامی ایران، نه تنها دخالت کشورهای مختلف در منطقه نظیر امریکا را عاملی برای گسترش و حمایت از تروریسم می‌داند، بلکه این تلاش‌ها را نوعی برنامه‌ریزی برای تضعیف محور مقاومت و اراده و خواست مردم در منطقه می‌داند. بر این اساس، نوعی

تقابل آشکار میان دو طرف در کشورهای منطقه غرب آسیا به جریان افتاده که در قالب حضور نظامی آمریکا در کشورهای یاد شده و ایجاد پایگاه نظامی یا حضور مستشاری ایران در کشورهای نظیر سوریه و عراق دیده می‌شود. در سوی دیگر اما نوعی تقابل پنهان نیز میان دو کشور وجود دارد که بیشتر ناشی از درک از تهدیدات یا مواجهه به انحاء مختلف و متفاوتی است که دو طرف را به نوعی رویارویی سوق داده است. از جمله اینکه ایالات متحده خود را رهبر جهان و نماینده دموکراسی لیبرال می‌داند و جمهوری اسلامی نیز خود را حامی مستضعفان و مسلمانان و نماینده مبارزه با استکبار در منطقه می‌داند و مخالف حضور آمریکا در خاورمیانه است. در هر صورت ایالات متحده آمریکا با مدیریت از راه دور خود در خاورمیانه و غرب آسیا، رویه جدیدی برای حفظ نفوذ خود در غرب آسیا ایجاد کرده که با محوریت و نقش آفرینی متحدان خود در منطقه یعنی رژیم صهیونیستی و کشورهای عربی دنبال می‌شود. در همین راستا پژوهش حاضر در صدد است تا سیاست مبارزه با تروریسم آمریکا در غرب آسیا را بررسی کرده و نسبت آن را با امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران به بحث بگذارد.

#### ۱-۱. پیشینه تحقیق

تحقیقات متعددی پیرامون چالش‌های سیاست خارجی آمریکا و جمهوری اسلامی ایران نگارش شده است که به برخی از آنان پرداخته می‌شود:

جهانگیری و همکاران (۱۴۰۳) در مقاله «رویکرد مقایسه‌ای راهبردهای امنیت ملی بوش، اوباما و ترامپ؛ مبارزه با تروریسم و چندجانبه گرایی راهبردی» به این نتایج دست یافتند که براساس شاخص‌های ادراکی، راهبردی و رفتاری تصمیم گیران، تغییر و تداوم در سیاست خارجی آمریکا در قبال تروریسم دیده می‌شود. اگرچه بنیان‌های راهبردی سه رئیس جمهور با هم مشابه بوده است، اما راهبرد بوش بر مبنای امنیت پیش‌دستانه، راهبرد اوباما مبنی بر توسعه موازنه راهبردی و رویکرد ترامپ مبنی بر یکجانبه گرایی نتایج متفاوتی در پی داشته است.

بیگی و همکاران (۱۴۰۳) در مقاله «تأثیر تروریسم دولتی آمریکا بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران با رویکرد تروریسم انتقادی» به نتایج برخورد آمریکا با موضوع تروریسم و تبعات آن توجه نشان دادند. نتیجه به دست آمده نشان می‌دهد که آمریکا با توسل به زور، استفاده از شکنجه و رفتارهای غیرانسانی در صدد ضعیف و ناتوان کردن جمهوری اسلامی ایران بوده است.

سمیعی و الله‌دادی (۱۴۰۱) در مقاله «تبارشناسی گفتمان مبارزه با تروریسم در سیاست خارجی ایالات متحده آمریکا» به این نتایج رسیدند آن‌طور که آمریکا مدعی است، برنامه

مقابله با تروریسم در این کشور چندان خیرخواهانه نبوده و صلح را پدید نیاورده است. از منظر انتقادی، نتایج نویسندگان این است که امریکا برای مبارزه با تروریسم نباید تنها به منافع خود به صورت یک طرفه توجه داشته باشد.

بهادر خانی (۱۳۹۹) در مقاله «تروریسم در مجموعه امنیتی خاورمیانه و پیامدهای آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران (۲۰۱۹-۲۰۰۱)»، نتیجه گرفته است که گسترش تروریسم در خاورمیانه، جمهوری اسلامی ایران را به سمت اتخاذ رویکردهای نظامی و سخت پیش برده است که اولویت بخشی به موازنه سازی سخت مصداق عینی آن است. روحانی و همکاران (۱۳۹۶) در مقاله مشترکی با عنوان «روش های امریکا در راه اندازی، حمایت و هدایت تروریسم غرب آسیا و پیشنهادهای راهبردی مقابله با آن» مطرح کردند که امریکا با هدف مبارزه با تروریسم به دنبال ایران هراسی شیعه هراسی و درگیر کردن مسلمانان در منطقه غرب آسیا است.

ساعی و معصومی (۱۳۹۰) در مقاله «تأثیر تروریسم بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران» این نتایج را مطرح کردند که تروریسم به عنوان یک پدیده استراتژیک در سه حوزه ایجاد آشفتنگی روانی و ترس در میان مردم، ترغیب نظام حاکم به پاسخگویی و انتقال مشروعیت را در پی داشته است. همچنین ایجاد یک فضای تعاملی و تقابلی برای مدیریت و اجرای وضعیت نظام را نیز پدید آورده است.

در تحقیقات یاد شده، به انحاء مختلفی پیامدهای مقابله با تروریسم از سوی امریکا چه در منطقه خاورمیانه و چه در قبال ایران بررسی شده است. اما در این تحقیق تلاش بر این است تا رویکرد امریکا به موضوع تروریسم و چالش های آن برای جمهوری اسلامی ایران و منطقه غرب آسیا به طور کلی بررسی شود. زیرا در این منطقه، حوزه نفوذ ایران تحت عنوان محور مقاومت وجود دارد که سیاست مبارزه با تروریسم امریکا، بسیاری از این گروه ها و جریان های سیاسی را در تقابل با خود تعریف کرده است. رویکرد امریکا در قبال تروریسم نه از منظر نظامی، بلکه در قالب رویکردهای از راه دور، مدیریت کم رنگ و آنچه استراتژی توازن فراساحلی نام دارد، در حال انجام است که به این محورها پرداخته می شود.

## ۲. چارچوب نظری؛ موازنه فراساحلی<sup>۱</sup>

موازنه فراساحلی استراتژی امریکا پس از ناکامی دولت بوش در جنگ عراق و

<sup>۱</sup>. Offshore Balancing

افغانستان بوده است. جک اسنایدر<sup>۱</sup> و استفن والت<sup>۲</sup> به عنوان نمایندگان این جریان بر این عقیده هستند که «قدرت» محوری در نظریه‌های روابط بین‌الملل عاملی مخرب برای صلح و ثبات منطقه‌ای و جهانی است و از این رو موازنه تهدید (وجود دشمن مشترک) می‌تواند کشورها را به سمت اتحاد پیش ببرد. موازنه فراساحلی از نظر این دو متفکر که در مقاله «The Case for Offshore Balancing»<sup>۳</sup>، تشریح شده، بدین معناست که آمریکا از تلاش‌های بلندپروازانه برای بازسازی سایر جوامع چشم‌پوشی کند و بر مسائلی که مهم و حیاتی است، تمرکز کند: حفظ برتری ایالات متحده در نیمکره غربی و مقابله با هژمون‌های بالقوه در اروپا، آسیای شرقی و خلیج فارس (Mearsheimer and Walt, 2016: 71)، بدین ترتیب در موازنه فراساحلی، عنصر موازنه تهدید جای قدرت و آناشری را در نزد واقع‌گرایان پر می‌کند. همچنین استراتژی یاد شده از آمریکا می‌خواهد که از جنگ و نظامی‌گری پرهیز نموده و به مدیریت از راه دور تحولات در سایه استفاده از متحدان و کنشگران نیابتی خود در مناطق استراتژیک بپردازد. مطابق این استراتژی، دولت‌هایی که تهدیدات مشترکی دارند، می‌توانند باهم متحد شوند و از این جهت در مطالعه اتحادها و ائتلاف‌ها باید دشمن مشترک را در نظر گرفت (Walt, 1987: 149). واقع‌گرایان تدافعی با نكوهش جنگ به عنوان راه‌حلی برای صلح و موازنه قوا معتقدند تلاش دولت‌ها برای آن که صرف جنگ و خونریزی شود، می‌تواند در راستای تأمین «امنیت» به کار گرفته شود. بنابراین «موازنه تهدید»<sup>۴</sup> می‌بایست جای «آناشری» و جنگ را بگیرد. استفن ولت معتقد است تداوم برتری آمریکا و حفظ قدرت این کشور در نظام بین‌الملل نه با تکیه روش‌های هزینه‌بر در استراتژی بزرگ، بلکه تنها با اتخاذ راهبرد موازنه از راه دور محقق می‌گردد (Walt, 2016). تغییر موازنه قدرت منطقه‌ای بر علیه آمریکا به واسطه جنگ‌های عراق و افغانستان که به دلیل مداخله نظامی صورت گرفت، تبعات جبران‌ناپذیری برای این کشور در پی داشته است و باعث شد تا دولتمردان این کشور از رویکرد «رهبری در خفا» استفاده نمایند که بخشی از استراتژی موازنه فراساحلی است. ایده مستخرج از استراتژی توازن فراساحلی این است که ایالات متحده آمریکا در مواردی که لازم نیست، نباید دخالتی داشته باشد. به عبارت دیگر در مناطقی که منافع آمریکا به صورت

<sup>1</sup>. Jack Snyder

<sup>2</sup>. Stephen Walt

<sup>3</sup>. threat balance

<sup>4</sup>. leading from behind

مستقیم یا چندان گسترده مورد تهدید واقع نمی‌شود، نیازی به پرداخت هزینه از سوی امریکا نیست. بنابراین در نزد استراتژیست‌های توازن فراساحلی، مداخله و تصمیم نظامی تنها زمانی مجاز است که به هیچ شیوه دیگری نتوان از منافع حیاتی امریکا محافظت کرد و مداخله نظامی آخرین تصمیم است (Walt, 2005: 223).

با توجه به اینکه خاورمیانه در کنار شرق آسیا و اروپا یکی از مناطق مهم و استراتژیک در نظر گرفته شده است، همین اهمیت باعث شد تا به تدریج سیاست امریکا در قبال تحولات خاورمیانه و از جمله در برابر تهدیداتی که در منطقه رخ می‌دهد، تغییر پیدا کند (Cook, 2022: 3). بنابراین او با عنوان آغازگر استراتژی توازن فراساحلی یا موازنه از راه دور تلاش نمود تا با کنشگری از طریق متحدان امریکا در نقاط مختلف جهان از جمله در خاورمیانه، دیدگاه جدیدی را برای حفظ و مسلط شدن هژمون در عرصه نظام بین‌الملل ارائه کند. این رویکرد که بخشی از استراتژی توازن فراساحلی بود به معنای کاهش مداخله گسترده و مستقیم نظامی و سیاسی در خاورمیانه از سوی امریکا در گرفته شده بود. این رویه از نظر او با ما نه تنها به معنای کاهش حضور نظامی امریکا در منطقه بوده است، بلکه در اصل متوقف کردن پشتیبانی از متحدان خود و به چالش کشیدن آنان برای پذیرش مسؤلیت در قبال تأمین امنیت کشور خود بوده است (Lynch, 2015). به عبارت دیگر، پس از دوران بوش، امریکایی‌ها به این باور رسیدند که کشورهای منطقه و دچار بحران تروریسم می‌توانند از امنیت خود دفاع کنند و امریکا تنها از راه دور و در مواردی که ضروری باشد، مداخله می‌کند. این رویه البته همچنان نقش و مداخله امریکا را در امور خاورمیانه نشان می‌دهد که با توضیحات ارائه شده، با هدف مهار دشمنان خود، مدیریت منازعات از طریق بازیگران همسو با خود و یا تلاش برای موازنه تهدید برای افزایش قدرت خود در دوره جدید است.

### ۳. مباحث نظری؛ رویکرد امریکا به تروریسم و امنیت ملی ج.ا.ایران

نگرانی از تروریسم در امریکا هم یک مسأله خارجی و هم بازتاب نگرانی‌های داخلی از سرایت تروریسم به خاک این کشور یا تهدید کردن منافع این کشور در نقاط مختلف جهان است. وجه دیگری از تروریسم در نزد مقامات و تصمیم‌گیران یا افکار عمومی امریکا در واقع تحت تأثیر اخبار و تحلیل‌های روزانه و احساسی و همچنین مبارزات رسانه‌ای و سیاسی است (Best, 2018: 16). یا اینکه چنین نگرانی‌هایی را به نگرانی از آینده امنیت این کشور و زندگی مسالمت‌آمیز شهروندان در امریکا مرتبط دانسته‌اند (Furadi, 2018: 65). علاوه بر این، نگرانی دیگر از بابت اهمیت مبارزه با تروریسم در میان سیاستمداران امریکایی، خطراتی است که از جانب تروریسم همواره برای جامعه امریکا

مطرح بوده و البته همین خطرات ناشی از تروریسم باعث شده تا در بسیاری از موارد، سیاست خارجی این کشور نیز در راستای اهداف تهاجمی و توسعه‌طلبانه صرف شود. بنابراین خطراتی که تروریسم برای رسیدن به اهداف معین برای این کشور در پی دارد، باعث حساسیت نسبت به آن شده است (Altheido, 2017: 54). به همین دلیل بخش مهمی از برنامه سیاست خارجی آمریکا پس از واقعه یازدهم سپتامبر، با هدف حفظ وضعیت موجود، تداوم هژمونی با استفاده از ابزارهایی نظیر مبارزه با تروریسم بوده است. این رویکرد می‌بایست از راههای مختلف هم‌پیمانی برای خود پیدا کرده و در وجه دیگر، مخالفان خود را نیز از میدان خارج سازد. یکی از مخالفان و دشمنان سرسخت آمریکا در طی دوران پس از وقوع انقلاب اسلامی ایران، جمهوری اسلامی بوده است که حضور و نفوذ آمریکا را در تضاد با منافع و امنیت ملی خود تلقی کرده و در مقابل نیز ایالات متحده، جمهوری اسلامی و متحدان دولتی و غیردولتی‌اش را دشمن و یا مخالف خود تلقی کرده است. مقابله با تروریسم آمریکا دارای وجوه سخت یعنی مبارزه با طالبان در افغانستان یا ساقط کردن دولت صدام حسین است، و وجه دیگر آن، جلوگیری از نفوذ دولت‌ها و گروههایی است که با منافع آمریکا در منطقه در تضاد هستند. اطلاق تروریست به بخشی از شبه‌نظامیان در کشورهای مختلف از جمله در خاورمیانه، راهبرد دیگری است که آمریکا برای مبارزه با تروریسم در پیش گرفته است.

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران از همان ابتدای پیروزی انقلاب، بر استکبارستیزی توجه نشان داده و این موضوع در اصل ۱۵۲ با عنوان «نهی هرگونه سلطه‌جویی و سلطه‌پذیری» مطرح شده است. ضدیت با استکبار تنها وجه سلبی ندارد، بلکه حمایت از مستضعفین و حقوق همه مسلمانان در همین اصل نیز مدنظر قرار گرفته است. بر مبنای همین اصل و گفتمان انقلاب اسلامی، میان جمهوری اسلامی ایران و ملت‌های مستقل و آزاد منطقه، ارتباط مستحکمی وجود دارد که با عنوان "محور مقاومت" خوانده می‌شود (سیمبر، ۱۴۰۲: ۹۶). بخش مهمی از کارکردهای این محور ضدیت با استکبار و در رأس آنان آمریکا است که با گذشت زمان به تقابل با سیاست‌های اسرائیل در منطقه و همچنین نظام‌های سنی همسوی غرب در منطقه خاورمیانه نیز منجر شده است. بر همین اساس نوع خاصی از الگوی منطقه‌گرایی بدون تشکیل یک نظام و یا سازمان خاصی میان گروه‌های شیعی به رهبری جمهوری اسلامی شکل گرفت که تحت عنوان محور مقاومت از آن یاد می‌شود. اما این محور غالباً توسط آمریکا و به دلیل تهدید منافع این کشور در منطقه تحت عنوان مبارزه با تروریسم مورد هدف قرار گرفته است، زیرا هرگونه اسلام‌گرایی در منطقه خاورمیانه که بیش از همه با انقلاب اسلامی و در ضدیت با استکبار بنا نهاده شد، تهدیدی

برای منافع امریکا در منطقه بوده است. اما گسترش گفتمان انقلاب اسلامی بر این نگرانی افزوده است (اسپوزیتو، ۱۳۸۸: ۱۱۳). امریکا برای مقابله با تهدیدات علیه خود، تروریسم را بر گروه‌های مبارز و جهادی در منطقه نیز تحمیل نموده و به انحاء مختلف با آنان مقابله کرده است. اما این تقابل با به قدرت رسیدن اوپاما به شیوه از راه دور و در قالب حمایت از متحدین خود دنبال شده است. در سند امنیت ملی امریکا در سال ۲۰۱۷ گروه‌های جهادی به عنوان خطرناک‌ترین گروه‌ها توصیف شدند که نیازمند تعامل امریکا و متحدان خود در منطقه برای مقابله با آنان است. در این سند آمده است: جلوگیری از فعالیت و مختل نمودن برنامه‌های تروریست‌های جهادی و گروه‌های مورد حمایت جمهوری اسلامی ایران از جمله حزب الله مورد توجه است (National Security Strategy, 2017: 11). بنابراین در سند یاد شده، حزب الله و گروه‌های جهادی مورد حمایت ایران، در مرکز سیاست مبارزه با تروریسم امریکا قرار دارند که به طور روشن در تقابل با امنیت ملی ایران قرار می‌گیرد.

#### ۴. راهبردهای امریکا در چارچوب استراتژی موازنه فراساحلی

امریکا برنامه مقابله با تروریسم را در چارچوب استراتژی موازنه فراساحلی به شیوه از راه دور و با کمک متحدان خود انجام می‌دهد. چنانچه در سند امنیت ملی این کشور در سال ۲۰۲۲ نیز اشاره شد که از رهبری امریکا-حمایت شرکاء به رهبری شرکاء-حمایت امریکا تغییر کرده است (National Security Strategy, 2022: 30). بنابراین برنامه امریکا برای مبارزه با تروریسم پس از روی کار آمدن اوپاما ابعاد جدیدی به خود گرفته که به برخی از رئوس آنان پرداخته می‌شود.

#### ۴-۱. حمایت از متحدان امریکا برای مقابله و مهار نفوذ ایران

در سند امنیت ملی امریکا در سال ۲۰۲۲ بر لزوم همسویی جامعه اطلاعاتی امریکا، گروه‌های محلی و شرکای سرزمینی برای مقابله با گروه‌های افراطی و مذهبی تأکید شده است. همچنین گروه‌های ضد اقتدار دولتی و ضد اقتدار نیز در این سند مورد اشاره واقع شدند (National Security Strategy, 2022: 31). پیش‌تر نیز گفته شد که حزب الله، گروه‌های جهادی و هر گروهی که در ضدیت با منافع امریکا یا متحدانش نظیر رژیم صهیونیستی، اقدامی نظامی انجام دهد، در زمره تروریست‌ها جای داده شده است. از طرف دیگر، حزب الله در کنار سوریه، حماس و جمهوری اسلامی ایران شاکله-های محور مقاومت در منطقه را تشکیل می‌دهند. هویت مقاومت در نزد حزب الله گرچه یک انتخاب استراتژیک است و بر لبنان تمرکز دارد، اما ذاتاً پیوندی وثیقی در ضدیت با اسرائیل دارد (Gaub, 2013: 8). در کنار این رویکرد، حمایت‌های جمهوری اسلامی

از جنبش‌های آزادی‌بخش در منطقه و جهان اسلام نیز در همین راستا و همسو با امنیت ملی این کشور دنبال می‌شود. به طوری که حماس، حزب‌الله در لبنان، گروه‌های شیعی در عراق، بحرین، یمن و دولت سوریه در زمره متحدان استراتژیک جمهوری اسلامی ایران در منطقه خاورمیانه به شمار می‌روند. جمهوری اسلامی ایران در هر دوره‌ای، با در پیش گرفتن رویکرد استکبارستیزی، سیاست‌های مداخله‌جویانه آمریکا در منطقه را به چالش کشیده است.

امریکا برای از بین بردن این محور، سیاست مبارزه با تروریسم را بدون حضور نظامی پررنگ و تنها با کمک نقش آفرینی متحدان خود در غرب آسیا دنبال می‌نماید. بنابراین اهداف سیاسی آمریکا از برنامه مبارزه با تروریسم، ستیز با اسلام سیاسی، حمایت از رژیم‌ها و کشورهای دوست در منطقه، ایجاد ائتلاف‌های پایدار با کشورهای دوست و همسو است (مروتی و همکاران، ۱۴۰۱: ۲۷۸). به همین دلیل بخش قابل توجهی از سیاست مبارزه با تروریسم آمریکا با هدف ایجاد نوعی درگیری‌های نیابتی برای جلوگیری از قدرت گرفتن جمهوری اسلامی ایران و متحدان دولتی و غیردولتی این کشور است. اما ماهیت غیرقابل پیش‌بینی در منطقه خاورمیانه و تلاش برای قدرت گرفتن در کشورهایی که تضعیف شدند (نظیر عراق، سوریه و یمن)، به فضایی برای قدرت گرفتن گروه‌ها تبدیل شده که بیشتر به واسطه دخالت قدرت‌های بزرگ منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای تشدید شده که البته نقش نیابتی-های آنان نیز برجسته است (European Policy, 2019: 3). بخش اعظمی از فعالیت گروه‌های معارض در منطقه خاورمیانه، به توانایی سازمان‌های جهادی در منطقه برای تشکیل‌یابی و استقرار مربوط است که در سرزمین‌های بدون حکومت قدرت گرفتند (Lounnas 2018: 13). اما در این میان نباید از نقش آمریکا و متحدان منطقه‌ای این کشور در ظهور گروه‌های غیردولتی و معارض برای تقابل با گروه‌های همسو با ایران غافل شد. هرچند مقصود از سرزمین‌های بدون حکومت، مناطقی است که به واسطه جنگ و نزاع‌های قومی و مذهبی، قدرت مرکزی تضعیف شده و نوعی آنارسی در عرصه سیاسی و اجتماعی پدید آورده که نمونه بارز آن در عراق پس‌اداعش، سوریه بعد از تحولات خیزش‌های عربی و یا یمن اشاره دارد.

اما دخالت قدرت‌های بزرگ تنها در مواقع بحرانی خود را نشان نمی‌دهد، بلکه تلاش عمده آنان بر این است تا بتوانند با استفاده از ظرفیت متحدان خود در منطقه خاورمیانه، زمینه را برای شکل‌گیری نوعی ائتلاف برای احاله مسؤولیت‌های خود فراهم کنند. نمونه

بارز این رویه، تلاش برای ایجاد «اتحاد امنیتی خاورمیانه» است که توسط ایالات متحده آمریکا، اعضای شورای همکاری خلیج فارس و سایر کشورهای عربی دنبال می‌شود. بنابراین اگر بتوان وضعیت خاورمیانه را در سال‌های ۲۰۱۱-۲۰۱۳ و بعد خلاصه کنیم، بدین نحو است: نوعی صف‌بندی سست امنیتی و همواره در حال تغییر که به عنوان نوعی الگوی همکاری در این منطقه رواج یافته و به سرعت نیز در حال تغییر هستند. این نوع از همکاری‌های سست و کم‌داوم به دلیل اهمیت ناامنی و درک تهدید به عنوان یک وضعیت بحرانی است که نشانگر عدم اطمینان در سطوح ملی، منطقه‌ای و جهانی نیز می‌باشد (Raffaella & Soler i Lecha, 2024: 1449). اما در این میان، نتایج این دخالت غیرمستقیم و از راه دور آمریکا، تقابل با منافع ایدئولوژیکی و حوزه نفوذ ایران در کشورهای مختلف در منطقه غرب آسیا است. بر مبنای رویکرد قدرت هژمون و در چارچوب استراتژی موازنه فراساحلی، دولتی که در عرصه جهانی قدرت فائده را در اختیار دارد، ابزارهایی برای توجیه و حفظ وضع موجود به کار می‌گیرد که امروزه به شیوه دوری و احتراز از جنگ نیز دنبال می‌شود (Mearsheimer and Walt, 2016: 73). بر مبنای این استراتژی، ایالات متحده آمریکا جهت تأمین اهداف خود مجموعه‌ای از ابزارهای قدرت را به کار می‌گیرد. این رویکرد در ارتباط با نگرش آمریکا نسبت به مبارزه با تروریسم قابل مشاهده است. زیرا قدرت هژمون [آمریکا] مبارزه با تروریسم را یک برچسب سیاسی و در راستای بی اعتبار کردن مخالفان و مخصوصاً مقابله با چالش‌های پیش‌رو جهت استمرار تسلط خود و هژمونی بر دنیا به کار می‌گیرد (خدرویی و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۵۵). به علاوه اینکه دولت آمریکا همین رویه را به نحو دیگری با متهم کردن ایران به حمایت از تروریسم در منطقه خاورمیانه، حضور و دخالت خود را توجیه کرده است.

تبعات رویکرد مبارزه با تروریسم آمریکا، بی‌ثباتی در غرب آسیا از طریق حمایت از بازیگران همسو با منافع آمریکا است که در چارچوب استراتژی موازنه فراساحلی دنبال می‌شود. زیرا به واسطه دخالت قدرت‌های بزرگ با نقش‌آفرینی قدرت‌های منطقه‌ای و نیابتی-های آنان، نوعی عدم اهرم منطقه‌ای (فقدان یک بازیگر فراگیر برای ثبات) شکل گرفته است. زیرا پس از تحولات پیچیده و ورود آمریکا به عراق، کشورهای ایران، عربستان، ترکیه، عراق، امارات و قطر در شکل دادن به سیاست‌های منطقه‌ای به سمت رویکردهای امنیتی‌تر پیش رفته‌اند که نمود بارز آن، تحولات نظامی در سوریه است (European Policy, 2019: 3). به همین دلیل و به واسطه قدرت گرفتن گروه‌های نیابتی در

<sup>1</sup>. Middle East Security Alliance' (MESA)

کشورهای منطقه خاورمیانه، بسیاری از تحولات سیاسی در کشورهایی که قدرت مرکزی توان چندانی برای مهار خشونت‌ها ندارد، منجر به یک بحران عمیق داخلی و منطقه‌ای شده‌اند. نمونه این موضوع در سوریه شکل گرفته که در واقع به یک زمین بازی برای قدرت‌های منطقه‌ای در خاورمیانه تبدیل شده است و الگوهای پیچیده‌ای از اتحادها و دشمنی‌ها را در این کشور بوجود آورده است (European Policy, 2019: 4). در ابتدا ایران و تا حدودی عراق، حزب‌الله به حمایت از بشار اسد پرداختند و پس از آن، عربستان سعودی، قطر و ترکیه به حمایت از شورشیان در سوریه کمک کردند. البته با توجه به تغییرات رخ داده پس از بحران در سوریه، بخشی از قدرت‌های منطقه‌ای، نقش خود را در این کشور به واسطه اتحادهای جدید عوض کردند (Khoury, 2018: 15). با این حال مناسبات ناشی از شکل‌گیری بحران در سوریه، به تغییر شکل دوستی و دشمنی میان کشورهای نظیر ایران، ترکیه، روسیه و آمریکا منجر شد (European Policy, 2019: 3). در یک سر این طیف، ایران با حمایت نسبی روسیه و متحدان منطقه‌ای خود یعنی شبکه مقاومت قرار دارد. در سوی دیگر، ایالات متحده در کنار بازیگران منطقه‌ای خود و با مدیریت از راه دور و حمایت از کشورهای نظیر ترکیه، عربستان و برخی از کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس، سیاست مبارزه با تروریسم را به ابزاری برای تقابل با گروه‌های همسو با امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران به پیش می‌برد.

#### ۴-۲. احاله مسؤولیت به بازیگران منطقه‌ای

این ایده که ریشه‌های اصلی تروریسم در منطقه خاورمیانه خشکانده شود، ابتدا توسط دولت بوش پسر مطرح شد، اما چندان جدی گرفته نشد، تا اینکه دوباره در سال ۲۰۱۱ میلادی از سوی محافل امنیتی، علمی و سیاسی در آمریکا بر سر زبان‌ها افتاد (Hassan, 2011: 49). این بدان معناست که نه تنها تروریسم به عنوان یک نوع شیوه خشونت‌آمیز با مسائل و حوادث و رسیدن به قدرت، بلکه حتی قدرت گرفتن اسلام‌گرایان در منطقه خاورمیانه نیز نوعی همسویی با تروریسم و افراطی‌گرایی از سوی دولتمردان آمریکا تلقی می‌شود. بر همین اساس، به طور مشخص برنامه مبارزه با تروریسم آمریکا در منطقه خاورمیانه و غرب آسیا علاوه بر اینکه اقداماتی برای دفاع از هم‌پیمانان خود در منطقه است، نوعی مبارزه برای جلوگیری از جذب و آموزش گروه‌های تروریستی سازمان‌یافته بر علیه منافع این کشور است که در قالب برنامه‌های ضد افراطی‌گری در اروپا و خاورمیانه دنبال می‌شود (Pincus, 2014: 10). در چارچوب دفاع از هم‌پیمانان آمریکا در منطقه غرب آسیا، کشورهای مهمی نظیر عربستان و ترکیه در قالب بازیگرانی تعریف شدند که مطابق ایده احاله مسؤولیت، منافع آمریکا را در راستای ضدیت با گروه‌های همسو با

جمهوری اسلامی ایران دنبال می‌کنند. حتی عربستان و ترکیه علاوه بر حمایت‌های مالی و تسلیحاتی به حمایت دیپلماتیک و رسانه‌ای قوی از گروه‌های معارض نیز می‌پردازند. در مجموع کاهش نفوذ ایران هدف مشترکی است که ترکیه و عربستان را بسیار به هم نزدیک نموده و آنها را بر آن داشته تا با حمایت از معارضان سنی، دولت وابسته به ایران و سوریه را تضعیف و مضحمل نمایند (نیاکویی، ۱۳۹۴: ۱۰۹). علاوه بر این، ائتلاف مشترک عربستان با امریکا و بریتانیا برای مقابله نظامی با گروه‌های مخالف دولت یمن، نیز بخش دیگری از رویکرد موازنه فراساحلی امریکا با کشورهای منطقه است.

سیاست ضد تروریسم امریکا اغلب دولت‌ها و بازیگران غیردولتی را نشانه رفته است که در صدد ایجاد یک هارمونی و محوری برای مقابله با نفوذ امریکا در منطقه هستند. به طور مشخص، رویکردهای ایدئولوژیکی حزب‌الله و اینکه گروه مذکور یکی از اهداف خود را مقاومت در برابر اسرائیل و ایالات متحده قرار داده است، باعث شکل‌گیری روابط خاصی میان این گروه و کشورهای منطقه شده است. مقابله با اسرائیل و امریکا از اهداف تغییرناپذیر حزب‌الله محسوب می‌شوند (Shalabi, 2015: 29). در طی سالهای پس از تحولات سال ۲۰۱۱ عربستان به عنوان یکی از بازیگران منطقه خاورمیانه که در زمره متحدان امریکا برای عمل به استراتژی موازنه فراساحلی است، فرایند «احاله مسؤولیت» را در برنامه مبارزه با تروریسم امریکا بر عهده گرفته بود. این رویه هرچند با بهبود نسبی روابط ایران و عربستان کمرنگ شده است، اما ضعف در محور مقاومت، به نحو قابل توجهی برای عربستان سعودی، ترکیه و در رأس آنان ایالات متحده امریکا خوشایند خواهد بود. به این دلیل که امریکا در چارچوب موازنه فراساحلی، بدون هزینه نظامی به منافع خود دست پیدا می‌کند و نیازی به مداخله نظامی ندارد (Walt, 2005: 23).

در چارچوب برنامه استراتژی فراساحلی امریکا و حمایت‌های این قدرت جهانی، سیاستمداران عربستان با سوءتصور از جایگاه وضعیت ایران در منطقه خاورمیانه و خلیج فارس در قالب «ایران هراسی» و «شیعه هراسی» در صدد مطرح کردن ایران به عنوان «تهدیدی» علیه صلح و امنیت منطقه هستند. ایجاد اتحادها و ائتلاف‌های جدید با محوریت عربستان و با ورود کنشگران سیاسی جدید مثل اسرائیل جهت برقراری «توازن تهدید» مقابل محور مقاومت به رهبری ایران می‌باشد (روحانی، ۱۳۹۶: ۱۹۴). عربستان سعودی با تشکیل ائتلاف‌هایی مرکب از کشورهای حوزه خلیج فارس، همکاری و مشارکت با ترکیه و اسرائیل، حمایت از گروه‌های تروریستی در منطقه و به راه انداختن نزاع‌های مختلف در سوریه، یمن و عراق نشان داده است که در صدد گسترش سیاست‌های ضد ایرانی خود در منطقه است. بدیهی است که ریشه‌های این مشکل به حمایت‌های امنیتی ایران از شرکای

منطقه‌ای خود مرتبط است؛ ضمن اینکه بیشتر کشورهای عضو شورای همکاری خلیج-فارس دارای گرایش سنی مذهب هستند؛ و نوعی تقابل شیعی-سنی میان دو طرف پدید آمده است؛ علاوه بر این رقابت دیرینه عرب-فارس بر دامنه این تقابل افزوده است (Commins, 2014: 38). در هر صورت ایده مقاومت، راهی برای دفع تهدیدات منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای است که نوعی تقابل شیعی-سنی نیز در آن دیده می‌شود.

#### ۴-۳. راهبردی دولت‌های امریکا در مبارزه با تروریسم

تلاش مهم امریکا برای مبارزه با تروریسم، در مشارکت با کشورهای خاورمیانه علیه دولت اسلامی در عراق و سوریه (داعش)، نیز نمود یافته است. اما این مشارکت نظیر آنچه در برنامه مدیریت از راه دور مطرح شد، تنها در شرایط خاص، مداخله نظامی را توجیه می‌کند (Mearshmeir and Walt, 2016: 74). هرچند نیروهای عراقی با کمک میلیاردها دلار آموزش و کمک ایالات متحده، نیروی فعال در این زمینه بودند، اما نقش عربستان و ترکیه در برنامه مبارزه با تروریسم امریکا بسیار پررنگ بوده است. همچنان که در دوره اوباما، کشورهای مختلف خلیج فارس در سال‌های ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵ به عنوان بخشی از تحت رهبری ایالات متحده حملات هوایی را در سوریه انجام دادند (Congressional Research Service, 2020: 4). همین ائتلاف در یمن نیز با فعال شدن عربستان سعودی محقق شد و در چندین عملیات، نیروهای ایالات متحده در کنار عربستان و بریتانیا توانستند مواضع حوثی‌ها در یمن را مورد هدف قرار دهند. بنابراین به طور مشخص، ایالات متحده به جای حضور در همه کشورهای منطقه خلیج فارس، تنها در مواردی وارد عمل می‌شد که با «تهدیدات» مقابله کند. از این رو هم داعش می‌توانست باعث تهدید منافع امریکا در کشورهای منطقه شود و هم اینکه بی‌ثباتی در کشورهای منطقه خلیج فارس و در رأس آن اعضای شورای همکاری خلیج فارس، می‌توانست امنیت انرژی امریکا را نیز با خطر روبرو سازد. ضمن اینکه جلوگیری از گستره نفوذ قدرت‌های منطقه‌ای نظیر جمهوری اسلامی ایران یا در شکل گسترده آن محور مقاومت می‌توانست تهدیدی برای امریکا و متحدان منطقه‌ای این کشور محسوب شود (التیامی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۴). عربستان سعودی با نگرانی از قدرت گرفتن گروه‌های مقاومت در منطقه همواره برای سرکوب گروه‌های معارض و مخالف در یمن و سوریه با ایالات متحده همراهی کرده و بخش مهمی از راهکار مدیریت در سایه را به پیش برده است. تهدیدات مستقیمی که باعث خسارات گسترده به آرامکو شده بود، بر لزوم هماهنگی بیشتر عربستان و امریکا و مداخله از راه دور این کشور بسیار مؤثر بوده است.

از منظر استراتژی توازن فراساحلی، سلطه بر مناطق یا حفظ آن و مقابله با رقبا نیازمند حضور فعال در مناطقی است که دشمنان یا رقبای و سایر قدرت‌های جهانی حضور دارند یا تمایل به

حضور در آن مکان دارند. این رویه برای حفظ سلطه بازیگر قدرتمند دنبال می‌شود (kolasi, 2019: 94). زیرا مقابله با تهدیدات یا موازنه تهدید باید جای موازنه قدرت و تلاش برای افزایش آن را بگیرد که بخشی از استراتژی موازنه فراساحلی است (Mearsheimer and Walt, 2016: 75). با توجه به اینکه ایران نیز در زمره دشمنان امریکا در نظر گرفته می‌شود، جلوگیری از نفوذ ایران با استفاده از نقش بازیگران منطقه‌ای، راهبرد دولت‌های مختلف امریکا بوده که در دوره ترامپ به شیوه انعقاد پیمان با کشورهای عربی و حمایت از اسرائیل دنبال شده است. در عرصه مواجهه با تهدیدات فزاینده در خاورمیانه از جمله مسائلی نظیر تروریسم و جلوگیری از تهدید متحدان امریکا، اما ترامپ کوشید تا نیروهای گریز از مرکز نظیر گروه‌های تروریستی را در محیط منطقه‌ای خاورمیانه با ایجاد یک همکاری از اسرائیل تا عربستان و مشارکت سایر کشورهای عربی، مدیریت و کنترل نماید. هدف اصلی آن نیز تقویت اسرائیل در برابر تهدیدات ایران بوده است (جوادی و همکاران، ۱۴۰۲: ۲۵۰). بر این اساس، مقابله با تروریسم در سه دولت اوباما، ترامپ و بایدن به نحوی بوده که بدون مداخله نظامی محسوسی بتوانند مانع نفوذ بیشتر ایران در منطقه شده و در عین حال، امنیت متحدان امریکا نیز تأمین شود. حتی در پس از سال ۲۰۲۰، بایدن با پی بردن به این موضوع که مقابله مستقیم با ایران (به عنوان قدرت منطقه‌ای)، دشوار است و چشم‌اندازی برای تغییر رژیم در ایران دیده نمی‌شود، ترجیح می‌دهد تا روش‌های دیگر را برای دستیابی به هدف خود یعنی مهار ایران به کار ببندد (Biden, 2020). بدین معنا که امریکا با توسل به نوعی «ائتلاف‌سازی نوین»، تهدیدات موجود در خاورمیانه را از بین ببرد. به همین جهت، حضور نظامی خود در منطقه را بر حسب نیاز (مداخله گزینشی) به پیش خواهد برد. همچنین درصدد برهم زدن شبکه‌های تروریستی بین‌المللی در این منطقه است و همچنین با هدف حمایت از منافع حیاتی امریکا، جلوی اقدامات ایران نیز بایستد (The White House, 2021: 15). نمونه بارز بر هم زدن شبکه‌های تروریستی بین‌المللی (از منظر ایالات متحده)، انجام عملیات دریایی برای مقابله با حوثی‌ها، گروه‌های شبه نظامی در عراق و همچنین حفاظت از نیروهای خود در سوریه است تا بتواند مانع پیشروی گروه‌های مقاومت شود. در برنامه دولت بایدن که در سند امنیت ملی این کشور مطرح شده، ایران به صورت مداوم به عنوان یک دشمن معرفی شده است (The White House, 2018 2 and Ministry of Defend, 2021: 8). بنابراین نظیر هر دشمن دیگری، اتخاذ راهکارهایی برای مهار و یا جلوگیری از گستره نفوذ ایران برای ایالات متحده امری مهم و حیاتی است که در چارچوب استراتژی موازنه از راه دور و حمایت مالی، دیپلماتیکی و تسلیحاتی از متحدان امریکا در غرب آسیا دنبال شده است.

#### ۴-۴. مبارزه با تروریسم امریکا؛ مانع همکاری منطقه‌ای ایران

بهره‌برداری آمریکا از زمینه‌های اختلاف میان ایران با کشورهای عربی و همچنین اسرائیل، نقش مهمی در تدوین سیاست مبارزه با تروریسم و معرفی حامیان ایران به عنوان محور تروریسم داشته است. در این رویکرد متفاوت، تلاش آمریکا بر این است تا با تهدید جلوه دادن ایران، همگرایی متحدان خود را به وجود آورد. زیرا مؤلفه درک تهدید و خطر در خاورمیانه نقش مهمی در تصمیم‌سازی کشورها، ائتلاف و اتحاد یا گرایش به دشمنی میان بازیگران مختلف در این منطقه دارد. طیف زیادی از محققان بر این موضوع صحه گذاشتند که حتی این مؤلفه به قدری تعیین کننده است که می‌تواند بدون وجود یک خطر واقعی، نقش اثرگذاری داشته باشد (Matthiessen 2013; Rubin 2014). باید گفت که عنصر «درک تهدید» یا «تهدید تلقی کردن» یک بازیگر در خاورمیانه بدون آنکه به دیگری حمله کرده یا حتی اعلان جنگ یا حتی در سطوح پایین‌تر مداخله نماید، نقشی قابل توجهی در مناسبات طرفین دارد. درک تهدید از دیگری حتی مانع مهمی برای تعامل بازیگران اثرگذار و قدرتمند در منطقه خاورمیانه شده است؛ شکاف‌های ایدئولوژیک همچنان بر عرصه سیاسی تأثیرگذار هستند و بازیگران غیردولتی نیز با تکیه بر ایدئولوژی درصدد کسب قدرت و یا اثرگذاری بر روند تحولات در منطقه خاورمیانه هستند. حتی این مؤلفه به نحوی است که خرید تجهیزات نظامی از یک کشور، آزمایش موشکی، توافقنامه‌های همکاری و... از سوی یک بازیگر می‌تواند تهدیدی برای دیگری تلقی گردد. به طور مشخص، هویت‌های جمعی در خاورمیانه بیش از هر چیز در رقابت‌های کلان و گسترده مذهبی-سیاسی نظیر تقابل ایران و عربستان سعودی دیده می‌شوند که حتی منجر به طرح نوعی فرقه‌گرایی در منطقه نیز شده است (Matthiessen 2013). بر همین اساس آمریکا تلاش کرده تا با ممانعت از تعامل ایران با کشورهای عربی، نفوذ ایران در میان کشورهای غرب آسیا را خطری برای امنیت آنان جلوه دهد. به نظر می‌رسد تبعات همین استراتژی موازنه از راه دور آمریکا است که خصومت میان قدرت‌های منطقه‌ای را دامن زده و سیاست‌های داخلی و تغییر الگوها به واسطه نفوذ خارجی به مانع مهمی برای همکاری در قالب نهادهای منطقه‌ای تبدیل شده است (Fawcett 2019, 212). حتی تحولات پس از خیزش‌های عربی-اسلامی در سال ۲۰۱۱ که دامنه آن تا شمال آفریقا را نیز دربر گرفت، نتوانست تغییرات قابل توجهی از این حیث ایجاد کند (Solingen, 2015: 57). بدین معنا که درک تهدید و تلقی بازیگران همسایه به مثابه دشمن همچنان بر فضای منطقه خاورمیانه حاکم است و حتی تحولات پس از سال ۲۰۱۱ بر شدت و دامنه آن افزوده است.

بنابراین ایالات متحده با پیروی از رویکرد مدیریت کم‌رنج توانست در مواردی که لازم است نیروهای نظامی، آموزش و توان اطلاعاتی خود را برای مقابله با تروریسم در کشورهایی

نظیر عراق و سوریه به کار ببندد. همین رویه درباره نقش ترکیه در چارچوب احاله مسؤولیت صادق است. چنانچه در تحولات سالیان اخیر سوریه، حمایت ترکیه از برخی گروه‌های تکفیری و بنیادگرا مانند جیشالاسلام و احرار شام محرز بوده و حتی برخی از حمایت این کشور از داعش و جبهه النصره و خرید نفت از داعش سخن میگویند (نیاکویی، ۱۳۹۴: ۱۰۹). همچنان که با سقوط دولت بشار اسد، گروه‌های همسو با ترکیه و عربستان در این کشور به قدرت رسیدند که گویای حرکت در مسیر برنامه امریکا جهت مدیریت از راه دور تحولات خاورمیانه بدون حضور و مداخله مستقیم و آشکار است.

### نتیجه‌گیری

سیاست مبارزه با تروریسم امریکا به دو شیوه نظامی و مداخله مستقیم (دوران بوش) و موازنه از راه دور یا استراتژی موازنه فراساحلی (پس از دوره اوباما) دنبال شده است. استراتژی اخیر بر دفع تهدیدات در مناطق استراتژیک نظیر غرب آسیا که بخشی از خاورمیانه محسوب می‌شود، با مشارکت دادن بازیگران همسو با منافع امریکا، ایجاد ائتلاف و اتحاد، کاستن از مداخله مستقیم و نظامی امریکا و به حداقل رساندن هزینه‌های این کشور دنبال شده است. در چارچوب این استراتژی، احاله مسؤولیت به متحدان، جلوگیری از قدرت گرفتن دشمنان امریکا، در قالب برنامه مبارزه با تروریسم بر علیه دولت‌ها و یا گروه‌های غیردولتی ناهمسو با منافع این کشور در غرب آسیا نمود عینی یافته است. بررسی حاضر نشان داده است که جلوگیری از نفوذ و مداخله جمهوری اسلامی ایران و تلاش برای تضعیف بازیگران دولتی و غیردولتی همسو با ایران، ترویج ایران‌هراسی و شیعه‌هراسی، تهدید جلوه دادن محور مقاومت، بخشی از راهبردهای امریکا برای مشروع جلوه دادن مبارزه با تروریسم در غرب آسیا است. نتایج این استراتژی که با موازنه تهدید بر علیه دشمنان امریکا در منطقه یعنی ایران و متحدانش دنبال شده است، به تضعیف امنیت ملی ایران از منظر تضعیف متحدانش در منطقه منجر می‌شود. فعال کردن تقابل گروه‌های سنی و شیعی برای تضعیف محور مقاومت نیز بخش دیگری از این رویکرد امریکا است که در قالب موازنه فراساحلی و مدیریت از راه دور و مشارکت متحدان امریکا نظیر اسرائیل، عربستان سعودی، اعضای شورای همکاری خلیج فارس و ترکیه عملی می‌شود. ایجاد پایگاه نظامی، استفاده از ظرفیت و نفوذ عربستان و ترکیه و تلاش برای همسو نمودن دولت لبنان برای تضعیف جایگاه حزب‌الله و حمایت نظامی از اسرائیل برای هدف قرار دادن محور مقاومت در چارچوب استراتژی موازنه فراساحلی و بدون مداخله نظامی و مستقیم امریکا ممکن شده است. با این اوصاف، پیشنهادهایی که قابل طرح است اینکه جمهوری اسلامی ایران می‌بایست برای جلوگیری از تضعیف امنیت ملی خود، روابط خود را با کشورهایایی که در نقش متحد امریکا و بازیگران استراتژی موازنه فراساحلی هستند، بهبود

بیخشد تا از این طریق، برنامه‌های امریکا در منطقه با اختلال روبرو شود. استراتژی موازنه فراساحلی امریکا با روش «موازنه تهدید» یعنی شناسایی تهدیدات و مقابله با نفوذ آنان دنبال می‌شود که برای خنثی‌سازی این حربه، رفع ذهنیت تهدید بودن ایران برای کشورهای منطقه بسیار مهم و حیاتی است. در این زمینه رفع مشکلات با عربستان و اعضای شورای همکاری خلیج فارس، برنامه‌ای در دسترس است. استفاده از ظرفیت دیپلماسی عمومی، همکاری با کشورهای عربی جهت رفع اختلافات، حضور مؤثرتر در ائتلاف‌های منطقه‌ای و جهانی نظیر سازمان همکاری شانگهای و ترغیب عربستان و سایر کشورها به همکاری با یکدیگر از جمله راهبردهایی است که ایران می‌تواند برای جلوگیری از نفوذ امریکا مورد استفاده قرار دهد. در نهایت، استفاده از ظرفیت چین برای حل مشکلات با کشورهای منطقه و ترغیب سایر کشورهای منطقه برای مشارکت با چین نیز می‌تواند چانه‌زنی و توان بین‌المللی کشورهای غرب آسیا را در مقابله با امریکا کاهش دهد.

**استناد به این مقاله:** خاکی نجف آبادی، سحر، شهریاری، محمدعلی، جلال پور، شهره. (۱۴۰۳). بررسی سیاست مبارزه با تروریسم آمریکا در غرب آسیا و تقابل آن با امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، *فصلنامه علمی رهیافت انقلاب اسلامی*، ۱۸ (۶۹۸)، ۳۰۹-۳۳۴.



The Islamic Revolution Approach Quarterly is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

## منابع و مآخذ:

- اسپوزیتو، جان، ال (۱۳۸۸)، *انقلاب اسلامی ایران و بازتاب جهانی آن*، ترجمه محسن مدیرشانه‌چی، تهران: نشر باز.
- التیامی، نیا، رضا، نیکفر، جاسب، باقری دولت آبادی، علی (۱۳۹۴)، بحران یمن: بررسی زمینه‌ها و اهداف مداخلات خارجی عربستان و آمریکا، *فصلنامه پژوهش‌های راهبردی سیاست*، دوره هجدهم، صص ۱۹۸-۱۷۱.
- جواد، امین رضا، متقی، ابراهیم، ابطحی، مصطفی (۱۴۰۲)، سیاست مقایسه خاورمیانه‌ای ترامپ و بایدن؛ از موازنه نظامی تا موازنه فراساحلی، *فصلنامه علوم سیاسی*، سال ۲۶، شماره دوم، صص ۲۷۳-۲۳۷.
- خدرویی، حمید، فتاحی، شهرام، بهشتی نیا، ادریس، بهرامی، سیامک (۱۴۰۱)، جایگاه تروریسم در سیاست خارجی ایالات متحده آمریکا و پیامدهای آن بر امنیت جمهوری اسلامی ایران، *فصلنامه ره یافت انقلاب اسلامی*، سال شانزدهم، شماره ۵۹، صص ۱۴۹-۱۶۸.
- روحانی، محمدحسین، مبینی، عبدالله، باقری، حسین، سادات طوسی، سیدعلی، هدایتی، محمدرضا (۱۳۹۶)، روش‌های آمریکا در راه‌اندازی، حمایت و هدایت تروریسم غرب آسیا و پیشنهاد‌های راهبردی مقابله با آن، *مجله سیاست دفاعی*، دوره ۲۶، شماره ۱۰۱، صص ۲۰۸-۱۷۹.
- سیمیر، رضا (۱۴۰۲)، تحلیل کارکردهای مقاومت در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، *فصلنامه دانش سیاسی*، دوره ۱۹، ویژه‌نامه اول، صص ۱۰۶-۸۹.
- مروتی، لیلا، قربانی شیخ‌نشین، ارسلان، منوری، سیدعلی (۱۴۰۱)، روند مواجهه آمریکا و روسیه با تروریسم، تعامل با تقابل، *فصلنامه سیاست جهانی*، دوره یازدهم، شماره چهارم، صص ۲۸۸-۲۵۹.
- نیاکویی، امیر (۱۳۹۴)، بررسی عوامل گسترش جریان‌های تکفیری در خاورمیانه (۲۰۱۵-۲۰۱۱)، *فصلنامه سیاست جهانی*، دوره چهارم، شماره چهارم، زمستان ۲۱۴، ۹۴.
- Altheide, David L. 2017. *Terrorism and the Politics of Fear*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- Best, Joel. 2018. *American Nightmares: Social Problems in an Anxious World*. Oakland: University of California Press.
- Commins, David (2014), *The Gulf States: A Modern History*, London: I. B. Tauris Co Ltd.
- Cook, Steven A, (Jul/20/2022), "Russia Still Has Willing Partners in the Middle East", at: <https://foreignpolicy.com/2022/07/20/putin-meeting-iranturkey-russia-middle-east-syria-ukraine>.
- Fawcett, L. 2019. *Introduction: The Middle East and International Relations*. In
- International relations of the Middle East*, ed. L. Fawcett, 1-16. 5th ed. Oxford: Oxford University Press.
- Gaub, Florence (2013), *The Role of Hezbollah in post-conflict*, Directorate-General For External Policies, Policy Department, European Parliament.
- Hassan, Oz. (2011). *American Democracy Promotion and the Arab Spring*. Presented to Former Us Secretary of State Madeline Albright December the University of War Wick.
- Khouri, Rami G. (2018), "The Implications of the Syrian War for new Regional Orders in the Middle East", in *MENARA Working Papers* No. 12, September, <http://www.menaraproject.eu/?p=1271>
- Kolasi, K. (2019). *Offshore Balancing, The Palgrave Encyclopedia of Global Security Studies*. Layne, C. (1997). From preponderance to offshore balancing: America's future grand strategy. *International Security*, 22(1), 86-124
- Lounnas, Djallil (2018a), "Jihadist Groups in North Africa and the Sahel: Between Disintegration, Reconfiguration and Resilience", in *MENARA Working Papers* No. 16, October, <http://www.menaraproject.eu/?p=1285>
- Lynch, Marc (2015) "Obama and the Middle East," *Foreign Affairs*, Vol. 94, No. 5, pp. 18-27.
- Matthiessen, T. 2013. *Sectarian Gulf: Bahrain, Saudi Arabia and the Arab Spring that wasn't*. Stanford: Stanford University Press.
- Mearsheimer, J., Walt, Stephen. (2016). The case for offshore balancing. *Foreign Affairs*, 95(4), 70- 83.
- Pincus, Mattew (2014), *AN EXAMINATION OF IMMIGRATION AND THE THREAT TO AMERICAN NATIONAL SECURITY*, A thesis submitted to Johns Hopkins University in conformity with the requirements for the degree of Master of Arts in Global Security Studies Baltimore, Maryland August 2014
- Raffaella A. Del Sarto & Eduard Soler i Lecha (2024), Regionalism and Alliances in the

Middle East, 2011-2021: From a “Flash in the Pan” of Regional Cooperation to Liquid Alliances, Routledge, *GEOPOLITICS* 2024, VOL. 29, NO. 4, 1447–1473 <https://doi.org/10.1080/14650045.2023.2268542>.

Rubin, L. 2014. Islam in the balance: Ideational threats in Arab politics. Stanford: *Stanford Security Studies*.

Shalabi, Samir (2015), *Hezbollah: Ideology, Practice, and the Arab Revolts, Between Popular Legitimacy and Strategic Interests*, Lund University, Center for Language and Literature, Bachelor of Arts Thesis in Middle East.

Solingen, E. 2015. Transcending disciplinary divide/s. In International relations theory and a changing Middle East. *POMEPS Studies* 16:52–61

Walt, Stephen (1987), *The Original of Alliance*, Ithaca, Ny, Cornell University.

Walt, Stephen M, (2018), " US grand strategy after the Cold War: Can realism explain it? Should realism guide it?", *International Relations*, Vol.32(I).

Walt, Stephen M. (2005) *Taming American Power: The Global Response to U.S. Primacy*, New York: Norton.

سایت و اسناد

Biden, Joe (2020), “Joe Biden: There’s a Smarter Way to be Tough on Iran”, September 13, *CNN Agency*, Available at: <https://edition.cnn.com/2020/09/13/opinions/smarter-way-to-be-toughon-iran-joe-biden/index.html>

Congressional Research Service, 2020

European Policy, (2019), *REGIONAL DYNAMICS IN THE MENA REGION*, pp 1-8.

National Security Strategy, 2022.

The White House (2021). “*Interim National Security Strategic Guidance*”. *The White House*. Gov. March 2021. Available at: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/03/NSC1v2.pdf>.